

Anketa uskutečněná v závěru semináře soustředila pozornost zejména na tři témata, a to na problematiku kauzality, času v sociologických datech a indikátorů.

Na závěr je třeba vyslovit poděkování sekci metod a technik Československé sociologické společnosti při ČSAV a oddělení sociálního plánování a řízení Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV za iniciativu a organizační zabezpečení celé akce.

Vladislav Chlumský

Kulatý stůl k problematice výuky studentů sociologie v práci se samočinnými počítači

Jako součást *Kapitol z metod a technik*, jež uspořádala Sociologická společnost na podzim 1983 již popáté (viz informace v předchozím článku), se konal i kulatý stůl věnovaný problematice výuky studentů sociologie v práci se samočinnými počítači. Upozornil na některé obecnější, pro náš obor vitálně významné vývojové změny spojené s uplatňováním vědeckotechnické revoluce v praxi.

Moderátor zahájil diskusi tím, že uvedl tři předpoklady, jež podle jeho názoru v dohledné době výrazně ovlivní situaci absolventů a které tedy nelze zanedbat při úvahách o vysokoškolské přípravě sociologů k jejich budoucí profesi:

1. V nejbližších letech se stanou mikropočítače s kapacitou 16, 32 i 64 KByte RAM dostupným zbožím na našem trhu. Jejich ceny rychle klesnou na úroveň běžného kancelářského zařízení. Jejich sortiment se však nepodaří unifikovat, jako se to nezdařilo ani po patnáctiletém úsilí u počítačů středních.

2. I v podmínkách zpřístupnění stolních minipočítačů se bude opakovat nedostatek softwarového vybavení, jež stále ještě paralyzuje možnosti přiměřeného využití středních počítačů. Nedá se očekávat, že by se v dohledné době rozběhla produkce software jakožto výrobní odvětví, a dokud status výrobního odvětví nezíská, budou s programovým vybavením potíže (a ještě několik let poté). Uživatelé si tedy budou muset požívat programové vybavení samoobsluhou jako u středních počítačů. Bude to však snazší, protože stolní počítače to do jisté míry předpokládají a programování v BASICu je k tomu orientováno. Žádný technický pokrok neodstraní však nutnost kompetentně formulovat *ideový projekt* systému — to dokáže jen pro svůj obor moderně připravený vysokoškolsky vzdělaný odborník.

3. Stupňující se převaha nabídky nad poptávkou na trhu pracovních sil, zejména u vysokoškoláků, povede k situaci, že v zostřující se konkurenci budou mít jistou výhodu i ti, kteří budou moci nabídnout něco profesionálně žádoucího, co ostatní nedovedou. Sociologové se uplatňují a budou uplatňovat v konkurenci psychologů, právníků i techniků, kteří přešli do řídicí sféry. Budou-li absolventi sociologie moci nabídnout profesionální schopnost zvládnout práci se stolními mikropočítači a dokáží-li je využít ke zvýšení produktivity sociologické práce pro zaměstnavatele, získají podstatnou výhodu; pokud ne, jejich postradatelnost se ještě zvýší.

Z těchto předpokladů vyplývá očekávatelné zvýšení významu výuky práce se samočinnými počítači při profesionální přípravě sociologů. Zaostane-li obor i v tomto směru, zaostane ve své uplatnitelnosti pro praxi.

Diskuse přijala a podepřela argumentaci moderátora, námítky se nevyskytly, i když odhady tempa zavedení mikropočítačů se poněkud různí. J. Trunda informoval přítomné o prvním stolním počítači u nás vyráběném, který bude zřejmě s to (po příslušném programovém vybavení) zpracovávat rutinní úkoly aplikovaného sociologického výzkumu. Je to TESLA PMD 85; výrobce přijímá objednávky s dodací lhůtou na rok 1984 a cena má být 30 tisíc Kčs. Také JZD Slušovice zahájilo výrobu jiného typu stolního počítače a dá se předpokládat, že brzy se přihlásí i METRA Blansko.

Na novou úroveň posunulo diskusi vystoupení V. Forsta, který upozornil na to, že všechny úvahy o přípravě sociologů pro práci se samočinnými počítači musí respektovat:

1. kvalitu studentů sociologie (resp. uchazečů o studium sociologie) a míru jejich vzdělatelnosti;
2. kvalitu a zaměření (zkušenosti, motivace, odměňování) těch, kteří tento předmět sociologie na vysokých školách vyučují;
3. reálné podmínky, vybavenost a prostor, jaké se výuce tomuto, na filozofických fakultách relativně cizorodému předmětu podařilo zatím vytvořit.

Další diskuse se zaměřila na limity žádoucího vývoje výuky tohoto předmětu. Zvláštní pozornost byla věnována podnětům k rozšíření těchto limitů. V tomto kon-

textu pozitivně vyzněla zejména sdělení H. Jerábka o tom, že text jeho příručky pro přípravu mladých vědeckých pracovníků sociologické sekce Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV v Praze pro práci s programovým vybavením SPSS bude rozmnožen a všeobecně dostupný v nejbližší době; sdělení J. Řeháka, že v nejbližší době vyjde rozsáhlý uživatelský manuál systému SASD, jenž byl připraven pro počítače typu EC 1030 a jemu kompatibilní počítače; sdělení I. Možného o druhém, modernizovaném a rozšířeném vydání skript *Základy strojového zpracování dat pro sociology*, jež budou v prodeji v prodejních skript v druhém čtvrtletí 1984. Všichni tři autoři seznámili účastníky kulatého stolu s povahou a obsahem svých textů.

Skripta I. Možného jsou jednoznačně učebnicový text univerzálního zaměření (s výjimkou poslední, deváté kapitoly, jež je manuálem brněnského programového vybavení pro zpracování hromadných dat IMB pro EC 1033). Je v nich probrán celý proces zpracování dat — od rozlišení kvantitativního aspektu na sledovaném sociálním objektu přes identifikaci indikátorů, systém transformací do podoby matice čísel až přes celý proces zpracování na samočinném počítači.

Jerábková uživatelská příručka je zevrubnější v instrukční části pro práci s určitým programovým vybavením. Staví už na určité metodologické kvalifikaci a je specializovanější.

Řehákova příručka, ačkoli je rovněž připravena jako manuál jednoho určitého systému, obsahuje i pasáže, které se týkají obecnějších momentů práce s daty. Je všeobecně instruktivní zejména po statistické stránce, ale seznamuje uživatele i s činnostmi, které jsou nutnou podmínkou pro zpracování dat a SASD je a) neprovádí (musí být provedeny před jeho aplikací), b) provádí do jisté míry, c) zcela pokrývá. Účastníci se dále seznámili s charakteristikou Trundova programového vybavení pro minipočítač PACKARD, u něhož je sice k dispozici jen zcela informativní text, jenž však zasluhuje pozornost jak pro svou kvalitu, tak proto, že je to první naše programové vybavení pro perspektivní typ počítačů.

Vzhledem k tomu, že na příštím kulatém stole budou už všechny tři zmíněné rozsáhlejší texty ležet a budou každému zájemci běžně dostupné, shodli se účastníci diskuse na závěru, že doba je zralá pro přípravu specializovaného setkání na toto téma. Volali po něm i ti z přítomných sociologů, kteří prošli vysokoškolskou přípravou v době, kdy do ní výuka strojového zpracování dat nebyla ještě zařazena, a kteří pocítují zvláště naléhavě nutnost zbavit se stále výraznější se projevujícího profesionálního handicapu. Sekce metod a technik Sociologické společnosti plánuje takové setkání už na letošní podzim.

Ivo Možný

Třetí světová populační konference — Mexiko 1984

V roce 1954 se uskutečnilo v Římě první světové setkání odborníků majících vztah k populačnímu vývoji a jeho společenským důsledkům. Mělo ryze vědecký charakter a bylo považováno za úvodní k dalším podobným konferencím.

Za *prvou světovou populační konferencí* se označuje teprve konference v Bělehradě (1965), i když také ona byla především kongresem odborníků. Záštitu OSN a jejích orgánů dala konferenci oficiální mezinárodní charakter. Podíleli se na ní již ve větší míře odborníci z rozvojových zemí, což přispělo k rozšíření a prohloubení diskutovaných témat. Prvně zde bylo poukázáno na potřebu hlubšího studia populačních procesů v rozvojových zemích a na úzké vazby na jejich ekonomiku.

Druhá světová populační konference se uskutečnila v Bukurešti (1974). Od předchozích setkání se lišila především tím, že přední místo mezi účastníky zaujímali zástupci vlád a vládních orgánů členských zemí OSN. Světové populační problémy byly diskutovány z mnoha aspektů a ačkoli nebylo dosaženo jednoty v posuzování podmínek a důsledků populačního vývoje, přijatý *Akční plán* dával směrnice pro politické, sociální i kulturní plány jednotlivých zemí.

Třetí světová populační konference je svolána do Mexika (1984), a to na základě rozhodnutí *Hospodářské a sociální rady* OSN. Na programu budou vybraná témata populačního vývoje a jeho vztahu k sociálně ekonomickému rozvoji zemí, tedy obrovská šíře demografické problematiky. Účastníky budou opět především vládní orgány členských zemí OSN za spoluúčasti odborníků. Přípravu konference zajišťují pracovní skupiny a sekretariát. Generálním sekretářem bude Rafael M. Salas, ředitel Fondu OSN pro populační aktivity (UNFPA), jeho zástupcem León Tabah, ředitel demografického odboru OSN.